

1941. május 28.

Az Erdélyi Párt programja

A második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) értelmében a Magyarországhoz visszakerült Észak-Erdély képviselőházba behívott 51 képviselője először párton kívüli parlamenti csoportot alkotott (november 14.). 1940. december 14-én az erdélyi magyar képviselők párton kívüli csoportja megszűnt, és belőle megalakult az Erdélyi Párt. Elnöke Ember Géza, főtitkára gróf Teleki Béla lett. A párt kormány támogató álláspontot foglalt el. Az itt közölt programot az Erdélyi Párt nagygyűlése 1941. május 28-án Kolozsvárott, az uniót kimondó erdélyi országgyűlés 93. évfordulóján és ugyanabban a teremben az újabban visszacsatolt keleti és erdélyi részek alkotmányosan megválasztott és kiküldött képviselői útján egyhangúlag elfogadta. A párt-programot közlő brosúra előszava Marosvásárhelyen, 1942. február 17-én kelt, és gróf Teleki Artúr elnök és dr. Árkossy Jenő titkár írták alá.

Az Erdélyi Párt a későbbiekben is kitartott kormánytámogató politikája mellett.

A Magyar Szent Koronához visszatért keleti és erdélyi részeknek¹ a magyar törvényhozás egyhangú akaratával behívott képviselői, az erdélyi magyarság óhajának megfelelően, 1940. december 14-én Budapesten tartott értekezletükön elhatározták, hogy Erdélyi Párt elnevezéssel politikai pártot alakítanak. Elhatározásával az erdélyi képviselők parlamenti csoportja meg akarta óvni Erdélyt attól, hogy az anyaországi pártok küzdelmeinek színterévé válva, a kisebbségi sorsban féltve őrzött magyar egységünk darabokra törjön szét. Az új párt a napi politika harcain felülemelkedve, minden építő erdélyi magyar erő összefogásával a felszabadult kelet-magyarországi és erdélyi részeknek az idegen uralom okozta elesettségéből való felemelését és az anyaországban való szerves és egészséges beilleszkedését kívánja szolgálni.

Az Erdélyi Párt tehát nyitva áll a visszatért keleti és erdélyi részek minden keresztény polgára számára, aki az alábbi, egyhangúan elfogadott programot magáévá teszi.

I.

Az ezeréves Magyarország testéről leszakított és két évtized idegen uralmánál tűzpróbáját kiállt erdélyi magyarság megtanulva, mit jelent a magyar hazán kívül élni, a kisebbségi sors megpróbáltatásaiban megacélozódott erkölcsi erejét és elszánt akaratát az erős és független Magyarország felépítésének szolgálatába kívánja állítani, hogy az méltóképpen tölthesse be a földrajzi adottságai és történelmi múltja folytán őt megillető hivatását a Duna völgyében.

A most dúló háborúban a magyar honvédség ereje egymás után hódítja vissza Szent István birodalmának elszakított darabjait. Semmi áldozattól sem riadunk

¹ Azaz a Partium és Észak-Erdély.

tehát vissza, hogy felszabadító honvédségünk Magyarország örök jogait érvényesíthesse.²

II.

A Kárpátok koszorúza ezeréves magyar földet magyar élettérnek tekintjük és legelső kötelességünknek azt tartjuk, hogy ezen a földön minden magyar számára otthont, munkát, kenyeret és magyar műveltséget biztosítsunk.

1. Testvéri ragaszkodással gondolunk a kisebbségi sorsban velünk együtt szenvedett dél-erdélyi magyarokra és nem nyugszunk addig, amíg sorsuk végleges megoldást nem nyer.³

2. Az otthonukból kiűzött és hozzánk menekült véreinkkel a magyar kenyeret testvériesen megosztjuk.

3. A Kárpátokon-túli magyarokat sürgősen haza kell telepítenünk.⁴

4. A visszacsatolt magyarság számára új honfoglalást követelünk s a két évtized alatt anyagi és erkölcsi javaiból kismémmizett magyarságot az őt megillető jogába akarjuk visszahelyezni.

5. Magyarországon belül minden építő magyar erőt össze kell fogni, meg kell szervezni és olyan nemzeti munka szolgálatába kell állítani, amelynek eredményeképpen megszületik a minden magyar életet és értéket magába foglaló, védelmező és megtartó megújult magyar állam.

III.

Minden magyar ember annyit ér, amennyit erkölcsi magatartása, nemzetéért végzett munkája és a magyar közösségért hozott áldozata jelent. Mivel nemzeti erkölcs, munka és áldozat nélkül nincs megújult magyar élet, követeljük:

1. Korszerű szociális szellemet az államvezetés minden ágában. Közigazgatási rendszerünk reformját, az öncélú bürokratizmus felszámolását.

2. A hivatásbeli felelősség elvének az állami és nemzeti élet minden pontján való teljes érvényesítését.

² Utalás a Felvidékre, Kárpátaljára, Észak-Erdélyre, majd Jugoszlávia likvidálása után a Bácskában visszanyert (1941. április) területekre, illetve arra, hogy Magyarország ezeket a terület-visszacsatolásokat csak részeredményeknek tekintette a Szent István-i Magyarország teljes visszaállításához vezető úton.

³ Az 1940. augusztus 30-án hozott második bécsi döntés Erdélyt kettéosztotta. E megoldás háttérében Németország állt, mely egyik szövetségesét sem akarta elveszíteni. Magyarországnak elég területet juttatott ahhoz, hogy az engedélyezze idővel a német csapatok átvonulását, illetve még inkább kielégítse Németország gazdasági kívánságait. Románia – amely stratégiai és gazdasági szempontból volt fontos számára – sem kényszerült lemondani túl nagy területről. A második bécsi döntés után Dél-Erdélyben kb. 400 000 magyar maradt román uralom alatt. A második bécsi döntésről és előzményéről lásd: *Juhász Gyula: A Teleki-kormány külpolitikája 1939–1941.* Akadémiai Kiadó. Bp., 1964. 117–212. o.

⁴ A Kárpátokon túli magyarok a 18. században, a mádэфalvi veszedelem (1764) után elmenekült moldvai csángók, illetve a bukovinai székelyek. Hazatelepítésükre már az 1880-as években társadalmi mozgalom bontakozott ki. 1883-ban ezer bukovinai székelyt telepítettek át az Al-Dunához, Pancsova mellé. A második telepítésre 1941. júniusában került sor: 13 500 bukovinai székelyt visznek a Bácskába, ahol Szabadkától délre tíz telepesfalut alkottak. 1944–1945-ben újra költözni kényszerültek. Baranya megyébe kerültek, a kitelepített németek helyére. E kérdésről lásd: *Albert Gábor: Emelt fővel.* Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp., 1983. 253–393. o.

3. Az egészséges kiválasztás elvének alkalmazását a közhivatalok és tisztségek elnyerésénél és az ezt megbénító protekciós érvényesülés megszüntetését.

4. A közéleti tisztaság érdekében mindenkire kiterjedő legszigorúbb összeférhetetlenségi törvényt.

5. Akarjuk a társadalmi és hivatali élet formáinak egyszerűsítését, visszatérést az egyszerűbb, ősi magyar életformákhoz. Kisebbségi sorsban megtanultunk címek és rangok nélkül egymásban tisztelni az embert és a magyart. Ezért felemeljük szavunkat a címkórság beteges kinövése ellen.⁵

IV.

Szilárd meggyőződésünk, hogy Magyarország csak akkor lehet erős és független, ha tiszta és keresztény erkölcsi alapokon nyugvó, kiegyensúlyozott és egységes nemzeti társadalmon épül fel.

1. A kiegyensúlyozott nemzeti társadalom megvalósulásának alapfeltétele a népi és munkásosztály intézményes megerősítése és védelme, az élet lehetőségeitől visszaszorított iparos és kereskedő társadalom fejlesztése és a népi elemekből utánpótlást nyerő értelmiségi rétegnek a nemzettársadalom szolgálatába állítása.

2. A nagy magyar család minden egyes tagjának el kell nyernie az emberi élet erkölcsi és anyagi feltételeit. Ennek következtében hathatós családvédelmi intézkedéseket szorgalmazunk, hogy a családalapításnak anyagi akadályai ne legyenek.⁶

3. A nemzet jövője szempontjából létkérdésnek tekintjük a gyermekszaporodás fokozását, a mindenkire kiterjedő egészségvédelem intézményes megszervezését, a gyermekek felnevelésének biztosítását.

4. Követeljük a sokgyermekes családok megsegítését és előnyben részesítését az elhelyezkedés, az adózás és nevelés terén.

5. Fontosnak tartjuk a nyugdíj és aggkori biztosítás minden foglalkozási ágra való kiterjesztését s a nemzet becsületbeli kötelességének tekintjük a hadirokkantak és a munka rokkantjainak méltó gondozását.

6. Az állam szociális gondoskodását olyan igazságos, méltányos és egyszerű adórendszerrel kell alátámasztani, mely az arányos közteherviselésen, a kisemberek védelmén, a megfelelő létminimum biztosításán épül fel és különös tekintettel van a sokgyermekes családokra.

7. Az örökösödési adórendszer reformját sürgetjük. Az örökösödési adónak még inkább a gyermekek számához kell igazodnia, tehát minél több gyermeke van az örökösöknek, annál kevesebb örökösödési adót kell az örökösöknek fizetniük. Sokgyermekes és szegény falusi lakosoknál az örökösödési adó eltörlendő; a gyermektelen vagy egykés örökösök vagyona viszont a mainál súlyosabban megadóztatandó.

⁵ Észak-Erdély visszacsatolásával megkezdődött az anyaországban élő volt hivatalnokok „visszarámlása” (ún. „ejtőernyősök”). Így a visszacsatolt területek magyar lakossága – többek között – sérelmezte, hogy a rendszer az úri göggel telített, „tekintetes” és „méltóságos” urak rossz adminisztrációját, a protekcionizmust, a konzervatív politikai gondolkodást is átültette a visszatért területekre.

⁶ 1941. augusztus 8-án hirdették ki az 1941:XV. tc-et, mely a rászoruló házasulandóknak az Országos Nép- és Családvédelmi Alapból (ONCSA) házassági kölcsön kiutalásáról rendelkezett. (A családvédelemről mint a korszak általános – a jobboldal szociális követeléseivel felől jövő – jelszaváról lásd az 53. és 57. dokumentumok 12. és 8. jegyzeteit.)

8. Kívánjuk az igazságszolgáltatás meggyorsítását és olcsóbbá tételét, hogy a kisemberek ne zárassanak el a maguk igazának érvényesítése előtt azért, mert a bírósági illeték meghaladja anyagi erejüket.

V.

Nemzeti vagyonnak tekintjük a földet és a tőkét. Ennélfogva mindkettő megosztásában és használatában a nemzeti szempontoknak kell érvényesülniük.

Nemzeti értéknek tekintjük a munkát és a szellemet s ezért szabadságot és megbecsülést követelünk számukra.

1. A magyar nép túlnyomó többsége őstermelő és megélhetését a föld biztosítja. A magyarelles földbirtokreform felülvizsgálata Erdélyben elsőrendű feladat.⁷ De egyetemes magyar viszonylatban is a földreform és telepítés segítségével olyan birtokrendszert kell kialakítani, amely a termelés mennyiségi és minőségi fejlesztése mellett lehetővé teszi a mezőgazda-társadalom szociális kérdéseinek megoldását.

a) Kívánjuk tehát az önálló létalappal rendelkező kisgazdák számának nagyarányú gyarapítását s ezért a nagy- és kisbirtok között fennálló aránytalanságok eltüntetését. Kívánjuk a törpebirtokok méltányos kiegészítését, új kisbirtokok létesítését, hogy a földnélküliek földhöz jussanak a sokgyermekes családok előnyben részesítésével. Mindezt az egyes vidékek sajátosságának megfelelően olyan birtoktípusok megteremtésével akarjuk elérni, amelynek népességeltartó ereje és termelőképessége a legnagyobb.

b) A kisbirtokok egészségtelen elaprózódásának megakadályozása végett az örökösödési jog olyan reformját kívánjuk, amely ezt lehetetlenné teszi. Olyan földhitel-politikát kívánunk, mely hozzásegíti a szorgalmas gazdát, hogy birtokát gyarapítsa és intézményesen segíti az elidegenített földeknek visszajuttatását magyar kezekbe.

c) Végül kívánjuk a gazdasági népnevelés kiszélesítését és elmélyítését, mert népünk földhözjuttatása csak akkor járhat eredménnyel, ha a magyar gazdaréteg tudása, szelleme és technikai felkészültsége képesíti a ráváró nemzeti és gazdasági feladatok vállalására.

2. A munkáskéz alkotó tevékenységét a tőke hideg anyagiassága felett állónak tartjuk, helyeslünk tehát minden olyan intézkedést, mely a tőkét eszközként illeszti a nemzeti termelés rendjébe. Kívánjuk a tőke és munka viszonyának sürgős, gyökeres és igazságos rendezését, a munkaidő és bér méltányos szabályozását, megfelelő munkaalkalmak teremtését, a munkanélküliség megszüntetését. Különös súlyt helyezünk a munkásjóléti és egészségügyi intézmények létesítésére. A munkásság jogos érdekei felett minden tekintetben őrködni kívánunk.

3. Az évszázados erdélyi hagyományokkal rendelkező és az idegen uralom alatt magyarságáért mindvégig helytálló tisztes magyar kisipar és kiskereskedelem számára hathatós támogatást igénylünk; részesedést a közszállításokból és közterheik enyhítését, hogy társadalmunknak ez az értékes rétege a városi magyarságnak továbbra is alapja maradhasson.

⁷ A romániai földreform során elsősorban az erdélyi magyar közép- és nagybirtokosok földjét osztották szét főként románoknak. A 2. bécsi döntés után az egykori földbirtokosok 17 ezer pert indítottak, zömében román parasztok ellen.

4. Biztosítani kívánjuk a felsőbb iskolákból az életbe kilépő értelmiségi ifjúság elhelyezkedését, az első fizetési fokozatok lényeges felemelését, hogy a közalkalmazottak minél fiatalabb korban családot alapíthassanak, magukat továbbképezhessék és anyagi gondok nélkül élhessenek hivatásuknak. Követeljük az álláshalmazás megszüntetését. A tudományos pályákról idegen uralom alatt kiszorult erdélyi magyar értelmiség számára a tudományos kutatás anyagi és szakmai előfeltételeinek megteremtését sürgetjük és polgári megélhetést akarunk biztosítani az irodalom és művészet munkásainak.⁸

VI.

A magyar múlt nagy hagyományaiból és népi műveltségünk értékeiből táplálkozó, a nemzetnevelés céljait szolgáló magyar művelődéspolitikáért küzdünk, mely a magyar nép széles rétegeinek művelését és szellemi-erkölcsi felemelését hivatott szolgálni. Meggyőződésünk, hogy történelmi hivatásunkat csak akkor tölthetjük be, ha népi és történelmi magyar műveltség határozza meg a nemzet tanult rétegének gondolkozásmódját, érzésvilágát és erkölcsi magatartását is s ugyanez a népi és történelmi műveltség érvényesül iskoláinkban és az iskolán kívüli népnevelésben. Egyébként kívánjuk:

1. A legszélesebb körű magyar népnevelés gyors és bürokráciamentes megszervezését. Ebben a szolgálatban különleges szerep biztosítandó az egyházaknak és az arra alkalmas társadalmi szervezeteknek. A sajtót, a színházakat, a mozit és rádiót is célszerűen és fokozottabban a népnevelés szolgálatába kell állítani.

2. Mivel a szakoktatás az utóbbi években tett sikeres kultúrpolitikai lépések ellenére is, még mindig aránytalanul kismértékben szerepel a magyar közoktatás rendszerében, kívánjuk újabb mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi, elemi, középiskolák és otthonok olyan arányú és gyors felállítását, amely megfelel annak a ténynek, hogy Magyarország agrárállam és annak a követelménynek, hogy legsürgősebben életerős magyar iparos- és kereskedőtársadalom nevelődjék.⁹

3. A magyar nevelés minden fokán céltudatosan keresztül kell vinni az állampolgári és közösségi lényé váló nevelés elvét. Az új nemzedéket a magyar katonai hagyományoknak megfelelő fegyelmezett, bátor és vitézi szellemben kell nevelni. Szükségesnek tartjuk az ifjúság számára a kötelező munkaszolgálat bevezetését.

4. A nevelésügy terén az erdélyi magyar egyházak hitvallásos iskolái több évszázados múltra tekintenek vissza. Az ősi hitvallásos iskolák voltak történelmünk folyamán a magyar művelődés és tudomány fáklyavivői, az idegen uralom alatt pedig ezekben talált otthont az állami iskolákból kiűzött magyar nyelv. Éppen ezért azt

⁸ A romániai tisztviselők anyagi helyzetének javítása érdekében már 1940 októberében lépések történtek: a pénzügyminiszter hatályon kívül helyezte az állami tisztviselőkre vonatkozó korábbi fizetés-csökkentő rendelkezéseket. 1941. december 20-án pedig a 8500/1941. ME sz. rendelet szabályozta a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak illetményeit, illetve a nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátási díját. (Romániában az erdélyi magyar értelmiség és tisztviselők sorából hűségeskü megtagadása, ill. a román nyelvtudás hiánya miatt sokat elbocsátottak, sőt az 1930-as évektől már a magánvállalatoknál is megkívánták az ún. numerus valachiuist. Ezzel párhuzamosan a magyar nyelvű oktatást is visszaszorították.)

⁹ A gyakorlati irányú középiskolákról (gyakorlati irányú líceum, mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi középiskola) az 1938:XIII. tc. rendelkezett.

kívánjuk, hogy ezek az iskolák ne szoríttassanak háttérbe, hanem ellenkezőleg: bőséges állami támogatással megerősítve és továbbfejlesztve, az erdélyi magyar közművelődési politikának ezután is gerincét alkossák.

VII. KERESZTÉNY MAGYARORSZÁGÉRT KÜZDÜNK!

Ezen nemcsak a nem keresztény elemeknek a nemzeti és állami élet bizonyos területeiről való kizárását, hanem a történelmi magyar egyházak minden irányú megerősítését is értjük. Kisebbségi sorsban világosan felismertük az egyházak erkölcsépítő, társadalomszervező és nemzeti műveltséget ápoló hivatását. Az egyházaknak ezt a szerepét az egész országban támogatni és biztosítani kívánjuk.

Féltné őrizzük az erdélyi magyar egyházak közötti hagyományos jó viszonyt és elősegítjük azok szerves együttműködését minden nemzeti és társadalmi munkában.

VIII.

A román uralom alatt az erdélyi magyarság testéről önként levált zsidósággal szemben helyeslünk és sürgetünk minden olyan törvényes és kormányintézkedést, mely a kérdés általános európai rendezéséig a zsidóságot a nevelés, a közvéleményalakítás és a jogszolgáltatás területéről teljesen kizárja, a gazdasági életben pedig sürgősen módot nyújt arra, hogy helyüket magyar szakemberek foglalhassák el.¹⁰ Mivel a termelő tőkét nemzeti vagyonnak tekintjük, a tőke és a termelés irányítása nem maradhat zsidó kézben. De ugyancsak felemeljük szavunkat a „Strohmann”-rendszer ellen,¹¹ mert ezt a keresztény és nemzeti gondolat ellen való legsúlyosabb merényletnek tartjuk.

IX.

A magyarság Duna-völgyi hivatástudata arra kötelez, hogy a hazánk földjén évszázados múlttal rendelkező nemzetiségekkel a Szent István-i gondolat szellemében éljünk együtt.

1. Az erdélyi németiség sok évszázados munkájával bebizonyította e föld iránti hűségét. Királyi privilégiumok helyett ma nemzetközi megállapodás biztosítja népi fejlődésüket.¹² Ezt annál is inkább tiszteletben kívánjuk tartani, mivel meggyőző-

¹⁰ Romániában Octavian Goga több zsidóellenes törvényt léptetett életbe (1937. december – 1938. február), melyek többek között az 1920 után betelepülteket megfosztották állampolgárságuktól, illetve megtiltották, hogy zsidóknak földtulajdonuk legyen. Napirenden voltak a pogromok, s számos helységben (Bukarest, Iași, Cernăuți stb.) megsemmisítő táborok voltak, ahol 400 000 regáti, bukovinai és besszarábiai zsidó lelte halálát. A Dnyeszteren túli pusztítás adatai nem ismertek; Odesszában pl. 35 ezren estek áldozatul a pogromoknak. Észak-Erdély és a Székelyföld 1940. augusztus 30-i visszacsatolása után a magyarországi zsidótörvények hatályát ide is kiterjesztették.

¹¹ Strohmán-rendszer: a zsidótörvények hatására a zsidónak minősített tulajdonosok megegyezés alapján átadták vállalkozásaikat keresztényeknek, akik a nyilvánosság előtt szerepeltek. De valójában a régi tulajdonos vitte az üzletet. (Strohmán – szó szerint: szalmabáb.)

¹² A romániai németiség népcsoport alapon való szerveződését már korábban lehetővé tették. Magyarország 1939 áprilisában engedélyezte a Volksbund létrehozását, s csak 1940 novemberében írta alá a magyar–német kisebbségi egyezményt, mely a német népcsoporthoz tartozóknak nyelvük szabad használatát, a hivatalokban és önkormányzati testületekben arányos képviselőket stb. teszi lehetővé. Ugyanek-

désünk, hogy az új közép-európai elrendeződésben a magyar és német népre vezető szerep vár.

2. A magyar állameszmét magáévá tevő román nép számára biztosítani kívánjuk nyelve használatát, a közoktatásban, közigazgatásban és a bíróság előtt, egyházi megbecsülését, a munka szabadságát, nemzetiségi érzése védelmét, politikai jogai gyakorlását, de mindezeket csak olyan mértékben, amilyenben a romániai magyarság e jogokkal rendelkezik.

*

Két évtizedes kisebbségi sorsunk alatt súlyosan éreztük a múltban Erdéllyel szemben történt mulasztásokat. Ezért az anyaországhoz visszatérve megragadjuk a történelmi alkalmat, legfontosabb erdélyi létkérdéseink megoldására.

A Székelyföldnek az ország vérkeringésébe való szerves bekapcsolását sürgetjük. Meg akarjuk akadályozni, hogy a székely népfölösleg a Kárpáton túlra csapódjék le s az elvándorlókat belső Erdélybe akarjuk letelepíteni. Azonnal meg kell kezdeni a székelyföldi vasúti hálózat kiépítését, utak és vízi utak fejlesztését, repülőterek létesítését, a Székelyföld iparosítását és gazdasági kérdéseinek megoldását. A keleti magyar határ biztonsága érdekében a székely határőrvidékek szervezetének felújítását sürgetjük.¹³

2. A magyarság már a világháború előtt tömegesen elvérzett és felszívódott az erdélyi szórványokban. A szórványoknak a székely népfelleggel való etnikai megerősítése mellett lehetővé kell tenni, hogy a szórványokra a legjobb magyar vezető emberek kerüljenek. Ezért a szórványokban élő magyar papok, tanítók, orvosok és az egészségügyi személyzet számára megfelelő kedvezményeket kell biztosítani, hogy hivatásukat anyagi gondok nélkül végezhessék.

3. Nem életképes az a társadalom, amelyik minden feladat megoldását az államtól várja. Erdélyben a román uralom alatt a magyar gazdasági, társadalmi és művelődési mozgalmak eleven ereje tartotta össze a politikai védővonal mögött a magyarságot. Azt kívánjuk tehát, hogy az erdélyi magyar gazdasági, társadalmi és művelődési szervezetek továbbra is fenntartassanak és működésük minden tekintetben megkönnyíttessék.¹⁴ Csak így végezhetünk el maradéktalanul minden olyan magyar feladatot, ami az állam hatáskörén kívül esik, de az erdélyi magyarság megerősítése és az új honfoglalás véghezvitele érdekében tovább nem halasztható. E célból azon fogunk dolgozni, hogy az erdélyi magyar gazdasági, társadalmi, közművelődési szervezetek tervszerű és céltudatos együttműködése érdekében a Magyar Szövetség mielőbb megvalósuljon.

*

kor írta alá a román kormány a közel félmillió német népcsoport különleges politikai-gazdasági jogairól szóló megállapodást. 1943-ban pedig engedélyezik a romániai németek SS-be és a német hadseregbe történő besorozását.

¹³ Az erdélyi revízió nagy teherterele volt Magyarország számára, hogy a Székelyföld, a maga egységes magyarságával, fekvése miatt nehezen volt bekapcsolható az ország vérkeringésébe. Ugyanakkor a Székelyföld Erdély legszegényebb területe volt. A vasútépítés valóban megkezdődött.

¹⁴ Erdélyben hagyományosan, a 19. század közepéig visszanyúlóan igen erős volt – az anyaországnál sokkal erősebb – az értelmiség és az arisztokrácia vezetete öntevékeny egyesületi élet. (Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület [EMKE], Erdélyi Szépművészeti Céh, Erdélyi Gazdasági Egyesület, kolozsvári Nemzeti Színház.)

A nagy európai átalakulás idején az Erdélyi Párt a legteljesebb mértékben átérzi azt a felelősséget, amivel egyfelől Erdélynek és Magyarországnak, másfelől Európának is tartozik. Egyaránt kötelezi erre úgy a kisebbségi sors mélységeiben megtisztult magyarsága, mint az a történelmi erdélyi szellem, mely magyar módon képviselte és sugározta szét Európa délkeleti sarkán az európai szellem örök értékeit. Az idegen elnyomás alatt mélyebben nemzetivé vált ez a szellem, az egyén helyett a közösség nyomult előtérbe; társadalmi osztályaink közelebb jutottak egymáshoz, a vezetőréteg visszatért az örök népi alaphoz, az egyházak beilleszkedtek a nemzetnevelés munkájába; megtanultunk egyszerűbben élni és magyarságunkért minden áldozatot meghozni. Úgy érezzük, hogy Erdély magyarságát ezek a lelki és társadalmi változások előkészítették és alkalmassá tették arra, hogy a nemzet legjobbjaival az első vonalban haladjon azon az úton, mely az új Európában megújult erős és független, örök történelmi feladatait betölteni tudó Magyarország megteremtéséhez vezet. Az Erdélyi Párt az erdélyi magyarságnak megpróbáltatásokban megedzett lelkét, szellemi és erkölcsi erejét ennek a célnak a szolgálatába kívánja állítani.

Az Erdélyi Párt programja. Marosvásárhely, 1942. Kiadta Dr. Árkossy Jenő, a párt titkára. 8 o. Brosúra.